

Απόψεις και νουθεσίες για τον γάμο

Άφθονες είναι οι γνώμες που εκφράζονται στα έργα των τραγικών ποιητών σχετικά με τον γάμο και τις προϋποθέσεις της επιτυχίας του. Με μια γενική πεποίθηση σχετικά με το πώς ή αν μπορεί κανείς να βρει την ευτυχία στον γάμο, πεποίθηση που φαίνεται να βρίσκει απήχηση ως και σήμερα, ακούγεται ότι

«ο γάμος είναι τυχερό: για άλλους χαρά και γι' άλλους δυστυχία» (Ευρ. *Ήλέκτρα*, 1100),

και ότι ο επιτυχημένος γάμος χαρίζει ευτυχία ενώ ο κακός γάμος είναι αιτία πολλών κακών.

«Όσοι παντρεύονται με γυναίκες καλές μακάριοι είναι. Όσοι ατυχήσουν, στο σπίτι τους και έξω, η ζωή τους δυσβάσταχτη» (Ευρ. *Ορέστης*, 602-604).

Βασική προϋπόθεση επιτυχίας θεωρείται η ομοιότητα των χαρακτήρων:

«Να μην παντρεύουν τον δίκαιο με τον άνομο γιατί μπλέκονται οι τύχες και καταστρέφεται ο αθώος», Ευρ. *Ίκέτιδες* 223-228),

αλλά και η ισότιμη κοινωνική θέση:

«Ντροπή ένας ασήμαντος να παντρευτεί μια από ανώτερη τάξη», Ευρ. *Ήλέκτρα*, 922 κ.εξ.).

Σε πολλές περιπτώσεις τονίζεται ως βασικό κριτήριο επιλογής συζύγου (άντρα ή γυναίκας) η αξία της αρετής (της σύνεσης και της τιμότητας) απέναντι στα πλούτη και την καταγωγή:

«Γυναίκα αγαθή να παίρνουν οι άντρες και τις κόρες τους όλοι σ' αγαθούς να τις δίνουν. Αποθυμιά για γυναίκα κακή κανείς να μην έχει, όσο μεγάλη προίκα κι αν παίρνει» (Ευρ. *Άνδρομάχη*, 1279-1282) και

«Όποιος παντρεύεται κακιά γυναίκα για τα πλούτη ή το όνομα άμυαλος είναι. Καλύτερα να παίρνεις ταιρι μυαλωμένο παρά μεγαλοφантаσμένο και άτιμο» (Ευρ. Ήλέκτρα, 1097-1099).

Η σχετική άποψη απαντάται συχνότερα στον Ευριπίδη, απηχώντας το δημοκρατικό φρόνημα, καθώς και τη συμπάθεια και εκτίμηση του ποιητή για τους απλούς ανθρώπους του λαού, τους οποίους συχνά παρουσιάζει ανώτερους στο ήθος από τους αριστοκράτες και τους άρχοντες (βλ. π.χ. την ηθική ανωτερότητα του Αυτουργού, του φτωχού γεωργού, με τον οποίο πάντρεψαν την Ηλέκτρα).

Ιδιαίτερη θέση κατέχει στα έργα των τραγικών ποιητών και μάλιστα στον Ευριπίδη η ψυχολογία και η στάση της γυναίκας απέναντι στον γάμο, σχετικά με τις προϋποθέσεις ή τα μέσα για την επιτυχία του, αλλά και το αντίστροφο, οι απόψεις της για τις αιτίες της αποτυχίας και της κακοτυχίας στη συζυγική σχέση. Ιδίως ο Ευριπίδης, παρόλο που τον κατηγορήσαν ως μισογύνη, έδωσε φωνή στη γυναίκα για να εκφράσει τα συναισθήματα και τα παράπονά της για όσα υφίσταται μέσα στον γάμο αλλά και για να καταθέσει την πείρα της, επισημαίνοντας τις δυσκολίες και προτείνοντας λύσεις γι' αυτές. Στη συνέχεια, θα παραθέσουμε τις αντίστοιχες απόψεις, σταχυολογώντας και τα σχετικά αποσπάσματα.

4.1. Συζυγική πίστη, εκτίμηση και αγάπη

Πρώτα-πρώτα, τίθεται ως όρος ευδοκίμησης του γάμου και ως επιθυμητή και επαινετή συμπεριφορά η συζυγική πίστη και από τις δύο πλευρές· όπου απαντάται, θεωρείται μεγάλη ευτυχία και σπάνιο δώρο στον άνθρωπο, όπως δείχνει το παράδειγμα της Άλκηστης. Στην πράξη, η συζυγική αρμονία εξασφαλίζεται με την έγνοια και τη φροντίδα του ενός για τον άλλο, τον σεβασμό, την αμοιβαία αναγνώριση και εκτίμηση, το μοίρασμα των υποχρεώσεων και την αλληλοβοήθεια, τη συμπαραστάση στις δύσκολες καταστάσεις. Όταν ο σύζυγος της Ηλέκτρας, ο Αυτουργός, της δείχνει τόση στοργή και συμπόνια, λέγοντάς της να μην κουράζεται για χάρη του:

«Τι κοπιάζεις δύστυχη για μένα. Κι έχεις τόσα βάσανα και αμάθητη είσαι»,

εκείνη του ανταποδίδει τον σεβασμό και τα στοργικά αισθήματα, μαζί με την ευγνωμοσύνη της για το φέρεμά του:

«Σε σέβομαι ίσα με τους θεούς. ... Μεγάλη τύχη είναι στον άνθρωπο να βρει παρηγοριά στη συμφορά του όπως σε βρήκα. Πρέπει να τους μοιράζομαι τους κόπους σου όσο μπορώ, και ακάλεστη. Να σ' αλαφρώνω όσο γίνεται. ... Ο κουρασμένος όταν γυρίζει σπίτι είναι γλυκό να τα βρίσκει όλα έτοιμα» (Ευρ. *Ἡλέκτρα*, 60-76).

Όμοια, η καλή διαχείριση των του οίκου αλλά και η κοινωνικότητα, με την ευπροσέγγιση και φιλόξενη διάθεση προς τους ξένους, είναι συμπεριφορές που προσφέρουν τιμή και εξασφαλίζουν μια ευχάριστη και ευτυχισμένη ζωή, που θα τη ζήλευαν πολλοί. Αυτά τα χαρίσματα αναγνωρίζει και θαυμάζει ο Ορέστης στον ταπεινή καταγωγής σύζυγο της αδελφής του, που τόσο πρόθυμα δέχεται να φιλοξενήσει και να φιλέψει τους ξένους στο φτωχικό του (Ευρ. *Ἡλέκτρα*, 366- 400).

4.2. Η απιστία:

πώς προλαμβάνεται και πώς αντιμετωπίζεται

Η μοιχεία και η διγαμία καταδικάζονται, γενικά, και οι δράστες αυτών των παραπτωμάτων, άντρες και γυναίκες, αντιμετωπίζονται με περιφρόνηση και απαξίωση από την κοινωνία (Ευρ. *Ἀνδρομάχη* 179-80, 465-470). Βέβαια, η υποδεέστερη θέση της γυναίκας στην αρχαία ελληνική κοινωνία δίνει περισσότερες ελευθερίες στον άντρα και του παρέχει το δικαίωμα για παράλληλη σχέση, ιδίως με δούλα, από την οποία μπορεί να αποκτήσει και παιδιά. Έτσι, πολύ περισσότερο από την απιστία του άντρα, η απιστία της γυναίκας είναι που θεωρείται αδιανόητο και φοβερό έγκλημα, το οποίο καταδικάζεται από όλους και, πρώτα-πρώτα από το γυναικείο φύλο, ακόμη κι αν η συμπεριφορά του άντρα απέναντί της δικαιολογεί την πράξη της.

«Η γυναίκα η μυαλωμένη όλα πρέπει να τα συγχωρεί στον άντρα της», λένε οι γυναίκες του Χορού στην Κλυταμνήστρα, που προσπαθεί να δικαιολογήσει τον φόνο του άντρα της ως απάντηση στη δική του απιστία (Ευρ. *Ἡλέκτρα*, 1052-1054).

Η γυναίκα που απατά τον άντρα της δεν μπορεί να επικαλεστεί καμιά δικαιολογία· στιγματίζεται ως ανήθικη και άπιστη από τη φύση της, χαρακτηριστικό που θεωρείται αμετάβλητο και αδιόρθωτο. Έτσι χαρακτηρίζει η *Ἡλέκτρα* τη μητέ-